

De Praxeos Theologicæ Abusibus.

CONCIO

A D

ACADEMIAM OXONIENSEM

HABITA IN

TEMPLO B. *MARIÆ*,

JUN. 3. 1760.

A JOHANNE BURTON S.T.P.

COLL. ETON. Socio,

Olim C.C.C. OXON. Soc.

O X O N I Æ,

E THEATRO SHELDONIANO.

Prostat apud J. FLETCHER, Bibliop. OXON. & J.

FLETCHER, in Cœmeterio *Paulino*, LOND.

M DCC LXI.

Imprimatur,

J O. B R O W N E,

Vice-Can. OXON.

Aug. 21. 1761.

I COR. III. 12, 13, 14, 15.

Εἰ δὲ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμελίον τῶτον, χρυσόν,
 ἀργυρόν, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην·
 ἑκάστω τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώ-
 σαι ὃ, τί ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστω τὸ ἔργον
 ὅποιον ἐστὶ, τὸ πῦρ δοκιμάσει.

Εἰ τίνος τὸ ἔργον μένει ὁ ἐπικοδομησὲς, μισθὸν λήψεται·
 εἰ τίνος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ
 σωθήσεται, ὅπως δὲ ὡς διὰ πύρος.

*Si quis autem superædificat super fundamentum hoc,
 aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fæ-
 num, stipulam;*

*Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim
 Domini declarabit id quod in igne revelabitur:
 Et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.*

*Si cujus opus manserit quod superædificavit, mer-
 cedem accipiet,*

*Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse
 autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.*

PAULI Evangelium prædicantis exem-
 plum eo nos animo intueri oportet, ut
 exinde nonnihil ad usus nostros transfe-
 rendum existimemus. En locutionis
 allegoricæ formam ab eo sæpius usitatam! scili-

cet ab ædificii constructione ad docendi artificium apta traducitur analogia : atque adeo hac in parte Architecturam suam Paulus commendare non dubitat : *ὡς σοφὸς ἀρχιτεκτὼν θεμελίον τεθεῖκα* id ipsum, in quo prima Architecti laus continetur, non frustra sibi arrogat, nempe justam fundamenti collocationem. Ille auctor ædificii hujusce spiritualis lineamenta, *ἰχνογραφίαν*, & constructionis modum describit. Quale vero illud sit fundamentum, & quam late pateat, abunde explicat compendiarie isthæc & emphatica designatio adjecta, *ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χρῖστος* : sedulo cavet, ne pro fundamento ponatur quidquam, nisi quod sit universaliter *necessarium*—nisi id ipsum, in quo generis humani *Salus* constat : *θεμελίον ἄλλον ὁδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κειµένον*.

Et quidem in *Hoc* Christiani ferè omnes consentiunt : de *fundamento* ipso nulla in genere oritur dubitatio : quæritur potius de superstructura ; qualis illa esse debeat, sive quale dogmatum Christianorum systema, fundamento posito consentaneum, astrui debeat. Hac quidem in parte structuræ theologicæ artifices permultum judicio suo permitti arbitrantur ; atque adeo pro libidine diversa alii alia statuunt ; atque ita demum de suo quidlibet astruere gaudent, ut aliquando dogmata neutiquam Christiana pro Christianis obtrudi viderimus. In qua ergo re
erroris

erroris periculum objicitur, in ea haud frustra Paulus hanc cautelam adhibet: *ἐκαστος βλέπεται πως εποικοδομει*. Intelligat artifex quivis Theologicus duplici curâ se occupari, tum ut materiæ sanioris & aptioris habeatur delectus, tum deinde ut constructionis modus fundamenti ichnographiæ respondeat. Jam vero materiæ species duplex describitur; imprimis pretiosior illa, dignitate, splendore, usuque ipso præstantior, ad ædificii stabilitatem simul ac ornamentum accommodata; qualis est *χρυσος, αργυρον, λιθοι τιμιοι* deinde illa vilior & fragilior, quæ adeo nihil ad structuræ firmitatem aut pulchritudinem confert, ut potius detrimentum pariat & ruinam; qualis est *χορτος, ξυλα, καλαμη*. Et hæc & illa ita est comparata, ut aliquando ad examen revocetur ad Dei judicis *κριτηριον ακριβεσσεων*: instituetur profecto opificii cujusque exploratio severa; *ἐκαστ το εργον φανερον γενησεται* quippe ignis divinitus admoti tormentum id, quod res est, fateri coget, involucra recludet, verumque à falso discriminabit: *ἐκαστ το εργον οποιον εστι το πυρ δοκιμασει*. Aderit aliquando judicii dies præstituta, quæ, per ignem hunc exploratorium, singulorum, five virtutes, five vitia, prodet revelata: *η γαρ ημερα δηλωσει ο τι εν πυρι αποκαλυπτεται* quicquid ignis illius adhibiti indicio vel testimonio compertum fuerit & probatum id omne dies

dies illa manifestabit simplex & apertum, ficta specie quacunque & coloribus ascititiis nudatum. Tum demum Filia temporis, Veritas emerget, & ut quod res est dicam, opinionum humanarum commenta Illa dies delebit, dogmata vero Evangelica, Deique iudicia confirmabit.

Quin videte porro pro materiæ diversitate rei exitus diversos! Ecquis huic fundamento congrua quædam & cognata, χρυσον, αργυρον, λιθας τιμιες εποικοδομει? est sanè quod opificio gaudeat suo, laborum fructus uberes rite percepturus, μισθον ληψεται opificum cæterorum ruinas inter & excidia, illius το εργον μενει, constantiæ & integritatis monumentum; tanquam è fornace, virtutum gratia, pretiumque expressius, prodibit; attritione puritas illustrabitur, & conflictatione firmitas ipsa confirmabitur. Ecquis vero structuram molitur incongruam, & à fundamento abhorrentem, ξυλα, χορτον, καλαμην εποικοδομει? infelix ille, ne quid gravius dicam, operam se perdidisse sentiet, plorabit irritos labores, damnumque cum dedecore conjunctum; το εργον κατακαησεται eorum, quæ putabat summa, jacturam faciet, ζημιωθησεται imo vero satis habebit, quod ipse, utcunque re amissa, superstes ægre & incolumis ex incendio evaserit, αυτος δε σωθησεται, ετως δε, ως αλα πυρος.

Hæc breviter in transitu notata sunt — Verum enimvero rem ipsam penitus inspiciens disquisitiones alias ex aliis complures suboriri posse video : Quæri enim potest,

I. *Imprimis*, Quid Apostolus diserte velit intelligi per χρυσον, αργυρον, λιθες τιμιες, — quid contra per ξυλα, χορτον, καλαμην.

II. *Secundo*, Quid per το — η ημερα δηλωσει — quænam præcipue *Dies illa*, — qualis hæc *manifestatio* ?

III. *Tertiò*, Quid το — εν πυρι αποκαλυπτεται ? quinam ille *Ignis* ? & qualis hæc *exploratio* ? — deinde qualis illa opificum diversorum *dispar censura* ? quid ! quod alterius το εργον μινει, alterius vero κατακαησεται· alter μιανον ληψεται· — qualis illa *merces* & *præmium* ? — alter ζημιωθησεται· — *quantum* illud *quale damnum* ? — postremo, quid το σωθησεται, οτως δε, ως δια πυρος· — *quomodo* ? & quali cum *periculo* ?

IV. Hanc Sententiarum per membra singula explicationem præmissam claudet doctrinæ ad speciales usus theologicos *applicatio* ?

Priorem quidem disquisitionis instituendæ partem sciens & libens prætermitto, cum illam fusius explicatam

explicatam dederit nostra illa, quæ in lucem publicam jamdiu prodiit, *De Fundamentalibus*, atque juxta οικίας πνευματικῆς constructione, *Dissertatio*: ad deteriora jam devenio, ξυλα, χορῶν, καλαμην — illa ædificii detrimenta & opificum opprobria; atque adeo ad praxeos theologicæ abusus notandos accingor.

Quorum quidem causas si quærat quispiam, de re ipsa, & de ingenio hominum, hæc pauca mecum recognoscat. Est sane fundamentum jam positum, cujus extra lineas exspatiari nefas: θεμελίον ἄλλον εἶδεις δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον esto sane: At certe nonnihil insuper as-truere, & libet, & licet: At è principiis jam constitutis conclusiones alias atque alias fas est deducere. Quis non videt hac in parte ingenii lusibus, & ambitioni nimium quantum permit-ti? Profectò in Architectura Theologica, perinde ac civili, artificum fere omnium animis in-fidet nescio quæ ædificandi, sive nova moliendi cupiditas ambitiosa; & arte quisque sua gloria-tur, ὡς σοφὸς ἀρχιτεκτων; cum in hoc ipso no-mine dignitas quædam insit, & sapientiæ alicu-jus præstantioris commendatio. Qua vero spe, quo consilio hac in parte aliquid inceptant novi? nempe populo ut placeant quas faciant fabu-las? Leves animos levi momento huc illuc im-pellit laudis amor, & inanis gloriolæ captatio.

Populus

Populus usque novitatis amans rebus studet novis, in structura etiam theologica nova quædam desiderat instrumenta, novo rerum colore & figura & specioso gaudet ornatu. Doctores vicissim pravis audientium affectibus lenocinantur; quæ placeant potius quam profint, aurium adhibent oblectamenta: His artibus populares captant plausus; atque ita demum in dogmatum Christianorum explicatione versantur, ut interim ingenii sui figmenta admisceant; nec quidquam magis curent quam novitatis gratiam, aut inventionis gloriam; cum hac in parte, quantum quantum est laudis, id omne ducant esse suum.

Jam vero, cum & populi & Doctorem ingenia ita sint comparata, desinamus mirari, si quidem, pro communi levitate, ab opificibus theologicis in Systematis sui structura extemporanea materies facile parabilis, utcunque minus apta & solida, adhibeatur, *ἢ τις ξύλα, χορτον, καλαμὴν ἐποικοδομεῖ*. Quid analogiæ hujusce ratio submonet opinor à vobis jam satis intelligi, nempe religionis Christianæ *Fundamentalibus* aliquando doctrinas astrui minus sanas, solidasque; non illas simplices & evangelicas, puritatis intaminatæ, stabilitatis æternæ & immutabilis; sed potius ingenii humani commenta; speciosa forsitan illa & jucunda, sed levia, futilia, & caduca; ad inanem gratiam vel eruditionis ostentationem,

non ad *οικοδομην* vel utilitatem quovis modo comparata; sed ea, quæ aut protinus fragilitate collabuntur suâ, aut Dei judicis examen, velut stipulæ ignis admoti contactum, reformidant. Istud structuræ genus jure quidem damnamus; at non ita, ut illi pravitatis Hæreticæ crimen adhærescere putemus, aut dogma ullum veritati Christianæ repugnans statui. Nihil tale infimulat Pauli censura; hoc certe, quicquid est, utcumque incongruum, fundamento tamen recte posito astringitur; neque sane orthodoxiæ ipsorum professio ullatenus adversatur. At videte interim hominum levitatem, arrogantiam, & proterviam plane intolerabilem, qui in hoc materiæ delectu sacra profanis non secernunt, divinis humana commiscere non verentur, suasque hypotheses commentitias qualescunque in dogmatum evangelicorum consortium obtrudunt.

Quin paulisper Corinthiorum causam mecum recolite, à re nostra certe non alienam. Græca gens novitatis & eruditionis in omni genere studiosa, fidei Christianæ Pauli ministerio annuntiatae se addixit, & quidem cum magna virtutum laude *εν παντι λογῳ, καὶ παση γνωσει* — *ὡς*
μη ὑπερειδῃ εν μηδενι χαρισματι. Nempe vario Charismatum & miraculorum testimonio veritatem evangelicam confirmavit Deus: sed, quæ jam olim animis infederant, eadem etiamnum eloquentiæ

quentiæ & philosophiæ studia dominabantur :
 Scilicet οἱ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσι. Qualem vero il-
 lam? non cœlestem illam & divinitus revelatam,
 τὴν θεὸς σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, sed mere humanam τὴν
 σοφίαν αἰῶνος τετελεσμένη; aliquid nempe de suo, —
 aliquid hominum ingenio excogitatum, & indus-
 tria elaboratum. Hoc, quale quale erat, syste-
 mati Christiano astruere cupiebant, hunc, tan-
 quam inculto corpori, ornatum assuere, ut ali-
 qua saltem elegantiae extrinsecus induc-tae com-
 mendatio accederet. Aures plus æquo delicatae
 & fastidiosae simplicitatem evangelicam respu-
 ebant; aliquod salis Attici condimentum deside-
 rabant; in orationibus rhetoricæ flosculos, in
 disputationibus argutias, & subtilitates philoso-
 phicas. Quid Paulus contra? Ille ornamenta
 hæc ascititia sedulo rejicere & contemnere, ut-
 pote homine Christiano & Theologo prorsus in-
 digna — materiem plane vilem, fragilemque &
 vitiosam, & à fundamento quod posuerat abhor-
 rentem — ξύλα, χορτὸν, καλάμην. Longe aliam
 ille & perorandi & argumentandi viam instituit;
 καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ κήρυγμα μὴ ἔκ ἐν πειθοῖς ἀνθρώ-
 πινος σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ
 δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων,
 ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. — Nempe religio illi erat om-
 nipotentiae divinae diffidere, ad gratiam popula-
 rem confugere, & veritatis evangelicæ robur

subfidiis aliunde petitis debilitare, vel simplicitatem decoram alieno ornatu dedecorare.

Videte porro ipforum disquisitiones philosophicas — quam futes plane & ineptas! En vero in promptu exemplum! posita modo fuerat à Paulo doctrina hæc *fundamentalis*, sc. Jesu Christi resurrectio: interim, qui plus æquo sapere videbantur, aliqui forte dubitabant vel aduersabantur: πῶς λεγέσσι τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀναστὰς νεκρῶν ἔστι? in disceptationem, & examen res adducitur: vincit demum Pauli argumentatio; assentiuntur Corinthii; resurrectionis fides recognoscitur: esto sane, inquit aliquis è philosophis doctioribus, ὁ συζητήτης τῶ ἀιώνος τῶ τῶ. Utcunque res ipsa concedatur, at de circumstantiis quæstio multiplex oritur — utcunque de facto constet, at modum interea non perspicimus; hic demum restat scrupulus. Et quidem video hypotheses varias excogitari posse, & nova quædam dogmata huic fundamento astrui. Αλλ' εἰρη-
 τῆς, πῶς ἐγείρονται νεκροί· πῶς δὲ σωματὶ ἐρχονται; en materiem perobscuram, in qua conjecturis multum permittitur! Doctores alii alia opinantur, & velut regionis incognitæ viatores, pro libitu portenta affingunt: de re ignota pari omnes jure disputant, judicantque: saltem experiri juvat quid efficere possit ingenii felix audacia. Suos interim quisque fautores habet; applaudit populus,

populus, mire curiosus, cupidusque *ακρην τι καινοτερον* avidè paradoxa quælibet captat arrecta auditorum expectatio; nec quidquam prius habent Doctores, quam ut probabiliter & populariter verba faciant, laudum suarum, potius quam veritatum evangelicarum, præcones; nec tam de doctrina, quam de disputantium fama contentio instituitur.

Quid autem de disquisitore hujusmodi Paulus sensit? quo nomine compellavit? insipientem profecto & ineptum, qui extra causam, & quæ nihil attinent, nec quoquo modo rem Christianam attingunt, de re inexplicabili quæstiunculas ventilat vanas & inutiles. — In summa, hanc Corinthiorum in mysteriis philosophantium curiosam & obscuram diligentiam irridet, redarguit, castigat, totâque demum errantes viâ intra lineas ad potiore fundamentaliâ investigationem revocat.

Corinthiorum causam videtis:—at videte simul ad homines nostros, in quantum similiter deliquerint, censuræ hujusce rationem transferri posse. Quid enim? ecquis in theologorum ordine reperitur eloquentiæ popularis quàm verbi divini studiosior, qui, quemadmodum Græci, nihil magis quam oratoris præclari laudem affectat, id agens unice ut omni dicendi artificio pravæ audientium libidini & fastidiis satisfaciat,
phaleratæ

phaleratæ cujusdam dictionis artifex & ostentator, simplicitatis vero apostolicæ contemptor, — qui eo præcipue consilio sacram paginam perscrutatur, vexatque ut inde aliquam acuminis critici exercitandi materiem expromat, — vel illius testimonia sibi in subsidium adhibet, non tam ad aliqua religionis Christianæ dogmata stabilienda, quàm ad orationis dignitatem & ornatum; neque demum alio habet in loco, quam ut idonea laudis instrumenta, & ambitionis suæ vehiculum? — Ecquis porro in philosophiæ humanæ studiis ita versatus fuerit, ut divina prorsus neglexerit? ita supra vulgus sapere ausus, ut hypotheses novas & paradoxa quædam jactitare maluerit, quam majorum vestigia sequi, & in notioribus atque fundamentalibus subsistere — subtilitates metaphysicas potius quam veritates evangelicas quærere — ita in omni re demonstrationibus suis confidere, ut in Christiana religione mysteria agnoscat nulla — ita de morali-
bus disputare, ut fidei Christianæ nec locum, nec materiem relinquat ullam — ita demum rationi suæ omnia tribuere, ut auctoritati divinæ eatenus reverentia derogetur? — Ecquis demum, indagator male curiosus, (quæ ad veram nominis Christiani sapientiam propius spectant omis-
sis) των κρυπτῶν αποκαλύψιν, rerumque inexplicabilium explicationem attentat — Ecquis de
mundo

mundo invisibili, spirituali, conjecturas & problemata agitare gaudet, πῶς νεκροὶ ἐγείρονται ; — ποῖα δὲ σώματι ἐρχονται ; — de Christi ad inferos descensu, five incerta, five probabilia statuere — quid ibi rerum agitur explorare ? — de mortuorum statu ; qualis ille ? an profundior ἐν ἀναίσθησι somnus ? an cum aliquo miseriarum vel felicitatis sensu, aut præsensione conjunctus ? Qui hæc & similia ingenii lascivientis phantasmata sectatur, in regione tenebricosa cælitus immissi luminis ductu destitutus, mirarer sane, si non de via erret & labatur. Ut autem repentantur omnia — Si qui in ecclesia extiterint hujusmodi Doctores, ita in argutiis hisce *extrafundamentalibus* versati, intelligant profecto censuram à Paulo allatam ad se pertinere, seque eodem, quod ille Corinthiis objecit, levitatis, arrogantiae, ambitionis, & impietatis crimine teneri.

Quin & alia in hoc genere exempla libet breviter perstringere.

Video extitisse novos quosdam Hebraicorum interpretes, — sapientiæ certe abnormis autores, — homines ingenii satis audacis codicem sacrum vexare, & è quolibet quidlibet educere ; — callidos vocabulorum & syllabarum contortores ; — criticos eosdem mire perspicaces, qui in scirpo nodum quærunt, in simplicitate quavis allegoriam ;

riam ; per paradoxa ad orthodoxiæ famam contendunt ; novo certe armorum genere religionis defensionem parant ; vereor ut nihil impetrent qui omnia sibi credi postulant. Mira profectò est hominum arrogantia ; soli per se sapiunt : in historia mosaica philosophiæ encyclopædiam universam perspiciunt ; de syllabis philosophantur ; è nominibus ipsis argutias quasdam expiscantur ; è descriptionibus quibuscunque allegoricis fidei mysteria eliciunt, & emblemate quovis historico certum aliquod dogmatum Christianorum systema designari arbitrantur. In summa, id agunt ut ingenii sui lusibus licentia quædam indulgeatur ; & in hoc sane satis sibi placent, nova quædam & inaudita proferre ausi, nihilque tam veriti, quam ne aliqua de re dubitare videantur.

Est & aliud hominum genus, qui pietatis primævæ & orthodoxiæ purioris speciem sibi prætendunt, qui, præter quam imbellicitas humana fert, virtutis perfectæ laudem, imo penè dixeram, opera quædam supererogationis exigere videntur — qui pro Pharisaica quadam arrogantia se omnium rerum primos esse volunt, legisque divinæ interpretes fidissimos, alios autem omnes, uti publicanos & peccatores, præ se contemnunt, reprobantque — qui charismata, nescio quæ, singularia jactitant, atque aliam porro, quam quæ
in

in Evangelio exhibetur, *Regenerationis* speciem affingunt, atque impulsûs divini efficaciam ita prædicant, ut *spiritualia* quodammodo ad *sensum* revocare videantur. Iidem rostra passim invadunt, non tam *Θεοδιδασκται* quam *αυτοδιδασκται* & *αυτοκελεύσοι*, Theologiæ cujusdam *mysticæ* præcones; atque adeo de prædestinatione, justificatione, regeneratione, similibusque doctrinæ reconditioris acroamatibus non sine plausu nova quædam & mirifica fabulantur. Tum rei novitas, tum oratorum arrogantia vulgi aures animosque suspensos tenet & attonitos: stupor parit admirationem; & ex novo hoc aucupio quæstus est uberrimus. Sed interim, hæc theologia mystica cui bono fit? & quorsum tendat oratio non intellecta? nihil sane video quod ad *οικοδομην* — ad fidem, moresque informandos conferat: imo autem vereor potius ne accenferi debeat inter illa *δυσνοητα*, *α* *οι* *αμαρτης* *και* *ασηρικτοι* *ερεβλωςι* *προς* *την* *ιδιαν* *αυτων* *απωλειαν*.

Sentio equidem & hos & illos, qui supra notantur, à fundamento posito neutiquam discedere; imo vero fidem Christianam constanter tueri velle. Quid igitur hac in parte video reprehendendum? hominum arrogantiam, & ambitionem pravam, qui sapientia ita abundant sua, ut admonitionis hujus apostolicæ, *εκατος* *δε* *βλεπετω* *πως* *εποικοδομει*, neutiquam meminerint:

temerarii opifices, qui nihil magis curant quam ut aliquid *novi* moliantur ; aliquid huic fundamento astringant, & quidem aliquid singulare, & de suo, quod sibi suisque placeat : de *materiae* delectu interim parum solliciti, an solida fuerit & pretiosa, & fundamento consentanea, an vero fragilis, vitiosa & evanida : ξυλα, χορτος, καλαμη.

Sed quid domestica hæc & leviora commemoro, dum alia in parte impiarum omni in genere pietatum exempla video atrociora ? dum ante oculos mihi obversatur *Ecclesia Romana*, illa corruptelarum inventrix, faultrix, fraudumque in religione omnigenarum artifex solertissima, in architectura theologica quidlibet audax aggredi ! Quid enim ? Profecto illa non tantum ξυλα, χορτον, καλαμην — materiem non ineptam modo & inutilem, sed etiam pravam damnosamque intulit, dogmata nova planè & inaudita, sapientiæ humanæ figmenta, in simplicitatis Christianæ opprobrium, & ædificii illius apostolici detrimentum. Qualis enim excrevit illa superstitionum plusquam Pharisaicarum structura, jamdiu magnitudine laborans sua, & quasi propiorem minitans ruinam ? Videre videor nulla pristinae constructionis Apostolicæ vestigia, sed dogmatum farraginem novam & & systema quoddam extrafundamentale, imò deformata omnia & inversa, ornamentorum apparatus

paratu incongruo dehonestata, subsidiisque ipsis labefactata; ita ut si primævi sæculi Patrum aliquis Romam hodie inviseret hospes, næ ille mirans & indignans in tanta religionum ostentatione adhuc Christianam desideraret; neque sane Paulus ipse in hac tanta rerum mutatione operis sui Ichnographiam agnoscere posset.

Mihi quidem hanc orationis viam ingresso imprimis in animo fuit novos hosce theologiæ fabricatores *Pontificios* in jus vocare, ad auctoritatis non humanæ sed divinæ tribunal inquisitorium vocatos sistere, — corruptelas, quas quidem innumeras alias ex aliis sine more, sine fine, succrescentes invexerunt, excutere, — immanem illam superstitionum, quas astruxerunt, fabricam, & quodcunque demum ad *ξύλα, χορτον, καλαμην* est referendum — et insuper, quod est longè atrocius, & à veritate evangelica maximè alienum, *duodecim articulorum*, quos, ex Concilii Tridentini Decreto, symbolo Nicæno Pontifex Romanus *Pius quartus* furtim subnexus astruxit, breve examen instituere — et, prout argumenti ratio admonet, de singulis iudicium ferre Christiana quadam moderatione temperatum, ita ut à nobis statuatur salutis æternæ in ecclesia Romana non quidem desperatio absoluta, sed discrimen anceps, sed periculum tantum non ineluctabile,

luctabile, & tanquam ex incendio difficilis evasio; *αυτος δε σωθησεται, ετως δε, ως αλφ πυρος.*

Sed cum materiem mihi opinanti vel inopinanti jam supra modum excrevisse viderim, id, quod operosum nimis & fere infinitum videtur, in præsens omitto; satis habens, si mihi sententiarum explicatio brevis instituta aliquando absolvetur; & deinceps ad usus theologicos Applicatio deducatur.

Εκαστ το εργον Φανερον γενησεται examen scilicet accuratissimum instituetur; & quidem admonitioni apostolicæ vim & efficaciam addit uberiores exitus hujusce formidandi præsentio. Cavebit profecto ille *πως επικοδομει*, qui structuræ cujuslibet rationem à se aliquando esse reddendam intelligit, nec apud judicem *καρδιαγνωσην* ullum fraudi aut dissimulationi dari posse locum: Christo ipso attestante, *ουθεν γαρ εστι κρυπτον, ο ου Φανερον γενησεται, οδε αποκρυφεν, ο ε γνωσθησεται, και εις Φανερον ελθη.*

Η γαρ ήμερα δηλωσει qualem vero in specie illam esse dicam? cautius sane hac de re statuendum esse admonent iterata sacrae paginae testimonia: *περι ήμερας εκεινης και ωρας οδεις οιδεν.* Atque adeo imprimis est notandum in textu Græco *το η ήμερα* simpliciter efferri: ab interprete vero Latino subjici *το Domini* nempe *εξηγητικως* quare

Primo,

Primò, Sententia intelligi potest sensu indefinito, ita ut nec ad diem hanc vel illam spectatum, κατ' ἐξοχην referatur; scilicet longa dies, veritatis parens, πάντα δηλώσει quæ nox occultat, eadem prodit & illustrat dies; hoc enim sibi proprium habet. — Interim haud inficior quin tempore aliquo opportuno per verbi divini applicationem extraordinariam manifestatio hujusmodi effici potuerit; qualis religionis nostræ reformatæ autoribus contigisse videbatur, & à falsis vera secernens errores dispulit inveteratos, & veritatem evangelicam quasi renatam confirmavit; quippe δικνυμενος ἀχρι μερισμῶ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, καὶ κριτικὸς ἐνθυμησέων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Hebr. IV. 12.

Secundò, Sensu quodam definito intelligi potest sententia, ita ut certum aliquem diem præstitutum designet, quem innuere videtur τῇ præfixa, velut κατ' ἐξοχην, ἡ ἡμέρα, nempe dies ILLA qualiscunque demum fuerit; & dupliciter quidem illa sumitur, sive denotans *judicium speciale*, atque adeo certis de causis ad certos homines pertinet, ut dies illa excidii Hierosolymitani, quæ Judæos quasi in iudicium adductos damnavit, Christique vaticinium adimplevit — sive demum *judicii generalis* supremi diem, quæ quidem ἐμφατικῶς appellatur *dies Domini*, quippe Christi judicis adventum significans: hoc ipsum
in

in hac ad Corinthios epistola à Paulo sæpe notatum videmus : sic enim ille de manifestatione per Christi examen elicitæ, ὅς φωτισεῖ τὰ κρυπτά τῶν σκοτεινῶν, καὶ φανερώσει τὰς βλάστας τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἐπαινος ἐκαστῷ γενήσεται ἀπὸ τῶν Θεῶν.

Quid autem diei illius tremendæ inquisitio patefacere potuerit, animo plane dubio & trepidante præsentimus. Quid est enim quod ignis illius adhibiti tormentum non explorabit, illustrabit, absumet? Nempe ἡ ἡμέρα δηλώσει ὅ, τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, dies manifestum reddet quodcunque ignis ille exploratorius revelaverit. Est enim hæc simplex & verior interpretatio, cum ὅ, τι non denotet adverbium causale, sed rem ipsam subiectam — vel πάντων ὅ, τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται.

Ἐκαστὸν ἔργον ὁποῖον ἐστὶ τὸ πῦρ δοκιμάσει — Quid de igne hoc statui oportet? dupliciter quidem adhiberi videmus, vel ut instrumentum *pœnarum*, ut ignis ille Gehennæ, vel *explorationis*, qualis ille est argenteorum vel χρυσοχοῶν — An vero *materialis*? haud illud sane pro certo affirmaverim: satis erit ad rem nostram si iudicii divini per proprietates ab hoc emblemate traductas ἀκρίβεια admirabilis exhibeatur. Tota certè sententia à principio ad finem est *Allegorica*; hoc locutionum genere ut plurimum gaudet Paulus: eodem res redit, si ad *intellectum* aut *sensum* referatur:

feratur: frustra de signo lis movetur, dum de re significata satis constet. — Verum qualiscunque fuerit, certe nullo jure à Pontificiis ad *Purgatorium* illum suum detorqueri potest. Instituitur enim *probatio*, non *purgatio*: ad examen omnino omnes vocantur, non ad pœnam temporariam designantur boni. Siccine vero aurum, argentum, & lapides pretiosos ecclesiæ suæ astringunt? — Miremini hominum in hac parte calliditatem, vel impudentiam! Scilicet aliquod sacræ paginæ testimonium requiritur: & hoc sanè in loco ignis ad usos *morales* adhibendi mentionem disertam fieri vident, quam alibi forsan frustra quærunt. Itaque vulgo rudi obtruditur hæc interpretatio speciosa; “omnes etiam bonos
 “esse purgandos, nec ad salutem viam aperiri,
 “nisi *δια πυρος*” — ergo datur purgatorium. — Verum hos interpretes paucis aggredi libet tam sædè *καπηλευοντας τον λογον*. Videant adeo mecum, particulæ istæ, & quidem *εμφατικως* prolataæ *εως, δε, ως, δια* — quid significant: anne sententiam mutilare oportet, & id ipsum, in quo descriptionis vis continetur, dissimulare prorsus & tollere? At non id patiuntur criticorum leges, prohibet æquitas. Quis demum sanæ mentis interpres non intelligit, dictionem esse plane *metaphoricam*? Atque adeo non rem ipsam denotari, sed *similitudinem*, aut *modum*, proverbialiter,

liter, ὡς δια πυρος. O miseros, qui hæc nesciunt! perfidos, qui quæ esse sciunt, vera confiteri nolunt! Profecto longe commodius è carmine *Virgiliano*, (ubi et mysteria Eleusinia exhiberi nonnulli opinantur) Purgatorii sui demonstrationem elicere potuerant. Neque sane quidquam figmento theologico magis convenit, quam fictio illa poetica.

Postremo, notandi restant exitus rei dispares pro diversâ tum opificum solertiâ tum opificii ipsius materie, *εἰ τινοὺς τὸ ἐργὸν μένει, ὁ ἐπωκοδομήσῃ, μισθὸν λήψεται*. Ex eo ipso quod *τὸ ἐργὸν μένει* colligere licet, ignem hunc non fore illum *conflagratorium* & universalem, sed potius *exploratorium* illum, & sensu metaphorico iudicii divini instrumentum acerrimum. Siquis adeo extiterit *σοφὸς ἀρχιτεκτων*, justæ constructionis artifex, nec nisi quod sanum solidumque fuerit, fundamento quidquam *ἐπικοδομῶν*, erit sane quod, inter incendiorum ruinas, ipse sibi gratuletur incolumis, cum in extremo illo discrimine, & examinis accuratissimi, tanquam ignis suppositi tormento, opus ipsi perduraverit illæsum, firmitate constans sua. Profecto sunt hic sua præmia laudi, *μισθὸν λήψεται* — Isthoc quidem ipsa suadet & pollicetur justitiæ divinæ ratio: *ἐκαστὸς τὸν ἰδίον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἰδίον κόπον*: Paulusque præmiorum præsentatione ipsa exultans hæc

hæc ad Timotheum, λοιπον αποκειται μοι ὁ της δικαιοσυνης στεφανος, ὃν αποδωσει μοι ὁ Κυριος εν εκεινη τη ημερα ὁ δικαιος κριτης. Hæc recolens erigit se animus, humana major forte ; Deoque judicium placere studet, populares plausus & opprobria pariter contemnit.

ΕΙ ΤΙΝΟΣ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΚΑΤΑΚΑΛΗΣΤΕΤΑΙ, ΖΗΜΙΩΘΗΣΕΤΑΙ : In illa nempe judicii die idem ille ignis, qui aliorum virtutes, veluti aurum, sordibus absterfis puriores illustrat, aliorum opera, quæ quidem speciosa & magnifica apparatu ingenti sumptuque construxerunt, absument prorsus & extinguet. — O frustra susceptos labores ! irritasque ambitionis male collocatæ contentiones ! O inanes ingenii frustra laudati lusus, fallacemque gratiæ popularis auram ! — Adeste jam, quotquot estis, structuræ theologicæ artifices ; adeste Commentatores — Critici — Philosophi — Oratores — & quicquid est hominum eruditiorum ; aliquando tandem φοβηθητε τον Θεον, και δοτε δοξαν αυτω, ὅτι ηλθεν ὥρα της κρισεως αυτης : Ad tribunal illud inquisitorium vocati, opera vestra singuli producite examinanda : scilicet ἐκαστος το εργον ὁποιον εστι, το πῦρ δοκιμασει. At at examinis illius supremi exitum quis non jure perhorrescat, refugiatque ? Quinam vobis in illa die sensus ? quæ mens ? qualis demum trepidatio ?

D

respi-

respicite studiorum omnium fructus. Vah ! quanta de laudum congerie quantillum superest ! nihil, nisi forsan id ipsum quod minus æstimare videbamini, nempe quæ ad οἰκοδομὴν unice erat comparata, veritatum evangelicarum *simplicitas* ! Intelligite illa die quicquid est artium humanarum, velut in auras fumum, & uti σκιάς οὐαῖ evanescere, divinæ vero sapientiæ monumenta incorrupta & inviolata perstare. Quam juvabit ea omnia, quæ studio elaborastis maximo, protinus dediscere ! imo vero ξύλα, χορτὸν, καλαμὴν, scripta vestra speciosa & inutilia, ultro comburenda adducere, & jactura tali salutem vestram redimere ! &, quod à Græcis ad Christianam fidem in Epheso conversis factum lègimus, id vobis documenti loco apponere — ἱκανοὶ δὲ τῶν περὶ ἐργα πρᾶξαντων συνενεγκαντες τὰς βίβλους κατεκαίου ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὐρον ἀργυρίᾳ μυριάδας πέντε.

De explicatione jam satis multa — superest applicatio ad usus speciales deducenda : & illa quidem brevior fortasse quam quæ pro instituto nostro aut rei dignitate erat expectanda, tum ut minus tædii auribus sive lassatis sive fastidiosis afferam, tum etiam ne de mäterie recondita fusius liberiusque disputans aliqua de meo, ξύλα, χορτὸν, καλαμὴν, astruere videar.

Intelligite

Intelligite adeo verba hæc, quæ explicanda susceperam, non ad Populum sed ad Clerum, ad systematum Theologorum Architectos, unice pertinere. Doctores quosdam in Ecclesia Corinthiaca ingenio abusos suo hæc Pauli censura perstringit : adeoque admonitionis Apostolicæ ratio ad omnes, quotquot in hoc *οικοδομῆς* ecclesiasticæ opere versantur, theologos pariter transferri potest : sc. *ἐκαστος βλέπεται πῶς οἰκοδομεῖ* caveant singuli nequid incongruum, nequid à fundamento posito alienum astruant. Adeste animis, Theologi, respicite imprimis fundamentum illud vestrum quale sit, quam late pateat, quid recipiat respuatque. Ne divinis humana commisceantur, rei ipsius ratio dehortatur, prohibet Pudor & Reverentia; videte demum quam plane indignum fuerit homine liberali & Christiano pro libidine sacris profana ingerere, in re seria nugari, & in Religione non religiose philosophari. Ne vero hoc quicquid est admonitionis frustra inculcari videatur, animadvertite porro incitamenta quædam subjici, & ea quidem non levia, quibus in hanc vel illam partem affectus humani moveri solent. Notantur enim rei exitus diversi : hinc proponitur præmiorum certa spes, illinc damni irreparabilis periculum. *ο μὲν μισθὸν λήψεται, ο δὲ ζημιωθήσεται*. Est pro-

fecto justitiæ divinæ proprium, ut pro meritorum ratione *κατα τον ιδιον κοπον* unicuique merces tribuatur. At videte qualis ille labor & quale præmium; non inanis ille & sterilis labor in ingenii procacis lusibus, in artium politicarum, in Eloquentiæ & Philosophiæ humanæ studiis unice versatus: sed in verbi divini & sapientiæ cœlestis investigatione ita conformatus, ut ad ambitionem & libidinem privatam nihil, sed omnia ad Ecclesiæ *οικοδομην* Deique gloriam referat. Intelligite veræ sapientiæ hanc esse laudem propriam *σοφισαι εις ζων αιωνιον δια πισεως της εν Ιησου Χριστω* cætera vero omnia nomine hoc honesto prorsus indigna. Quid enim homini profuerit universam encyclopædiam animo complecti potuisse, cum interea quæ ad animæ salutem æternam pertinent omnino neglexerit? *η τις δωσει ανθρωπος ανταλλαγμα της ψυχης αυτης*; Quale vero isthoc præmium? haud certe fragile istud & caducum; non corona olympica illa laurea, quæ capiti honorato protinus immoritur marcida: non præconii laus illa, quam popularis auræ afflatus, qui modo impertiit, idem corrumpit dissipatque; sed stabile quiddam solidumque, pretio & dignitate inæstimabile, diuturnitate æternum — *α οφθαλμος εκ ειδε, και εκ ηκαστε, και υπο καρδιαν ανθρωπων εκ ανεβη, α ετοιμασεν ο Θεος τοις αγαπωσιν*

γαπωσιν αυτον. Ex altera vero parte, videte damnum, quo quidem homini laudis cupido & ambitioso gravius fere nullum inferri potest. Καρδιαγνωσης iudex examen instituit, jus dicit irrevocabile — quæ illa trepidatio? quæ rerum vicissitudo? en ille, quem forsan admirabantur omnes Eloquentiæ, eruditionis, & scriptorum gloria florentem, damnatus illico prodit, capitis minor, famæ vix superstes suæ. Qualis tum indignatio subit & Pudor & Pœnitentia, cum senserit laborem sibi omnem irritum periisse, magno conatu se nihil aliud quam magnas nugas egisse, nihil aliud struxisse quam ξυλα, χορτον, καλαμην — stipulas leves, illa ventorum ludibria aut flammarum pabula? λεγεις οτι πλεσιος ειμι και πεπλεστηκα, και εδενος χρειαν εχω, και εκ οιδας οτι συ ει ο ταλαιπαρος, και ελεεινος, και πτωχος, και τυφλος, και γυμνος.

Postremo ad vos omnes, quotquot Theologiæ studio nomen dedistis, Parænesis hæc Apostolica præcipue spectat, ut in omni opere vestro non tam hominum quam Dei judicia respiciatis, rationis aliquando à vobis reddendæ memores. Et quoniam in hac Architectura theologica ita versari contigit ut aliquid continuo sit astringendum, βλεπετω εκαστος πως εποικοδομει, & materiæ delectum & constructionis modum sedulo exploratum

ploratum habeat & perspectum : interea fundamentum ipsum oculo intueatur irretorto, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. En finem supremum, ad quem omnia referantur ! quamobrem studiorum omnium ratio ita componi debet, ut quicquid est Eloquentiæ & Philosophiæ id omne in Religionis Christianæ subsidium sive famulitium adhibeatur, quicquid est ingenii, non ad ostentationem aut ambitionem privatam sed ad populi utilitatem & οἰκοδομὴν conferatur. Οὐ γὰρ εαυτοὺς κηρυττομενοὶ ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν Κυρίον· εαυτοὺς δὲ δεύοντες ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν.

F I N I S.

E
-
-
-
i
s
A